

Ifj. Kovács Levente Incéje kívül-belül mocskos. Önző a végtelenségig, iszákos, hazug, gerinctelen. Nem ostoba, de gerinctelen és gyáva, sem polgármesterként, sem a magánéletben nem mer szembenézni a valósággal. Elhitei magával, hogy minden úgy jó, ahogy van, hogy hivatalát csupán ellenfele veszélyezteti, ha megmarad a hivatala és a háza, akkor minden rendben lesz. Ifj. Kovács játéka az első pillanattól kezdve érzékelteti a végkifejletet. Önmaga áltatásában mintha a nézőktől kérné a megerősítést, néha kifelé beszél, várja, hogy valaki komolyan vegye, igazat adjon neki. Megalázkodik, nem gonosz, félti a hatalmát, félelmeit harsánysággal leplezi. Számára ez a falu az egész világ. Ifj. Kovács játékában a komédiázás mögött ott rejlik az élet minden nyomorúsága, csalódása. Annak ellenére remek alakítás, hogy a szerep kívül esik a színész komfortzónáján.

Szotyori József Florinja joviális, rokonszenves, de érezhető, hogy tudatában van: itt és most ő a hatalom. Élvezi, hogy túljár a falusiak eszén, hogy szemükbe mondhatja: ismeri a titkaikat. Számára elképzelhetetlen, hogy életveszélyben lehet. Együtt kell érezni vele, amikor az életéért könyörög. Végül is ő a valamivel nagyobb fizetés, talán egy kitüntetés reményében ugyan, de csak a munkáját végezte. Szotyori ügyesen oldja meg a kétnyelvűséget, és akkor is hiteles, ha a román kiejtése nem tökéletes. Remek alakítást hoz.

Kiss Csaba Izsákja jómódú, korlátolt, a népszerűségében bízó izomagy. Érzéketlen hatásadás, csak saját érdekei szerint cselekszik. Kiss olyan karaktert mutat meg, amilyennel nemcsak eldugott falvakban találkozni, hanem elegáns nagyvárosi irodákban is. Jó alakítás.

Kocsis Gyula ezúttal is, Féleszű Sánta Feri szerepében is nagyszerű. Ő az, aki mindent lát, mindenhol ott van, úgy

tesz, mintha semmit sem értene. A végén kétségbeesetten ordítja trágár következtetését a világba, ami a szereplőkre, de ránk, nézőkre is vonatkozhat. Kocsis ebben az előadásban is kitűnő.

Szürreális, groteszk, kacagtató, de nyugtalanságot keltő Hunyadi István *Bányavaksága* a nagyváradi Szigligeti Színházban. Mondhatnánk, olyan, mint az élet, de nem mondjuk. Mert reménykedünk, hogy mégsem ilyen.

SIMON JUDIT

Nagyváradi Szigligeti Társulat

SZÉKELY CSABA:
Bányavakság

Rendező: Hunyadi István

Dramaturg: Czvikker Katalin

Díszlet: Szőke Zsuzsa

Jelmez: Cristina Breteanu

Szereplők:

Ince: Ifj. Kovács Levente

Iringó: Tasnádi-Sáhy Noémi

Izsák: Kiss Csaba

Florin: Szotyori József

Izabella: Tótszegi Zsuzsa

Féleszű Sánta Feri: Kocsis Gyula

TÓTH ÁGNES Emlékeim Török Miklósról

In memoriam

Öt éve, 2013. október 17-én hunyt el Török Miklós Németországba emigrált nagyváradi író, 67 évesen. Milyen messze van Frankfurt, és milyen közel az emlékek! Mennyi történet szakad fel bennem! Ám ha Török Mikire emlékszem, kénytelen vagyok az akkori (1964–1982 közötti) Váradot, a hozzá kapcsolódó személyeket, a ma már kuriózumnak számító eseményeket is feleleveníteni.

Mindketten Nagyváradon születtünk és nemcsak ugyanabba az iskolába (ma Ady líceum), de első osztálytól érettségiig (1964) egy osztályba is jártunk. Nagy mókamester volt. Töriórákra az évszámokat csak kettesével tudta megjegyezni, így aztán, amikor felelt, ezek úgy hangzottak, mintha telefonszámok lennének. A magyar szabadságharc 18-48-ban, a Dózsa György-féle parasztfelkelés 15-14-ben volt, a második világháború 19-39 és 19-45 között zajlott. Persze részt vállalt minden kulturális programban és hülyeségben, az érettségi bankettre paródiát írt és adott elő a tanárainkról. Családjáról csak annyit tudtam, hogy a nagymamája és nagyatája neveli. A szüleiről nem hallottam, nem beszélt róluk. Fogékony volt az irodalomra, művészetre. A Népi Művészeti Iskola színjátszó körén tanult sok más tehetséges fiattal együtt, akiből később a Kortárs Színpad csapata nőtte ki magát. Írásai megjelentek az *Utunkban*, *Ifjúmunkásban*, *Igaz Szóban*, *Fáklyában*. Aztán hallottam, behívták katonának. Eltűnt a látókörömből egy évtizedre. Én férjhez mentem, kislányom született, de továbbra is írtam: novellákat, verseket. 1975-ben az Ady körön találkoztunk újra. Ekkor már Miki is tagja volt Varga Gábor és mások mellett a kör vezetőségének. Jó szervezők voltak. Sok tehetséges fiatal és már befutott író, költő, lapszerkesztőt ismertek. Az akkori nagyváradi Ady kört tehetséges csapat alkotta. A szárnyait bontogató költők, írók minden péntek este bemutatkozhattak és felolvashatták a műveiket, egyre nagyobb közönség előtt, a Szakszervezetek Művelődési Házában vagy a

TÓTH ÁGNES (1946, Nagyváradi) újságíró, prózaíró, költő. 1990-től a Bihari Napló riportere, szerkesztője. 1994-től 2002-ig a Duna Televízió váradi tudósítója. Több gyermekvers- és prózakötete jelent meg, Csupabohócok című bohózatát 1995-ben mutatta be a váradi bábszínház. Legújabb kötete: A halál katlanában (Holnap Kulturális Egyesület, 2016).

megyei könyvtárban. (Ez a gyönyörű épület gyulladt ki 2018. augusztus 25-én.)

Miki saját írógépén gépelte le a tagok írásait, indigóval sokszorosítva is, hogy a példányokat szét tudjuk osztani a közönség között. (Azt az írógépet én örököltem tőle később.)

A felolvasott írásokat a kör tagjai ízekre bontották, kritizálták vagy dicsérték, olyan vélemények hangzottak el, amikből tanulni lehetett. A műhelymunka mellett amolyan szabadegyetem jellege is volt az Ady körnek a '70-es, '80-as években: egyetemi tanárok tartottak előadást irodalomról, művészetről, ismert költők,

írók is elfogadták a meghívást, bemutatták a könyveiket és kíváncsian hallgatták a kör tagjainak kritikáit és felolvasott írásait. A Kör elismerésének első eredménye a *Tavaszi '69* című, majd 1975-ben a *Hangrobbanás* című antológia lett, később a kétnyelvű *Bihari harmóniák* válogatás.

Aztán kezdett romlani a helyzet. Ránk szállt a securitate. Irredenta szervezetnek hitték az Ady kört, titkos, rendszerellenes összeesküvésnek könyvelték el, ha felmentünk valamelyikünk lakására tovább vitatkozni versekről, írókról, művészetről. Egy ilyen alkalommal csaptak le az államvédelmi szervek képviselői a kör tagjaira Varga Gabiéknál.

Elkezdődött a tortúra. Gabinál és Török Mikinél házkutatást tartottak, berendelték őket kihallgatásra, órákig faggatták őket. A szeku zaklatása hónapokig tartott. Durva fenyegetések, lelki terror, többszöri váratlan látogatás a lakáson. Ekkor Miki a Lukács György (Castanilor, ma N. Jiga) utcában lakott. Többször berendelték és hosszas kihallgatásokkal gyötörték. Nagyon lefogyott. Ezen a nyáron ismerte meg leendő feleségét, Lodyt, talán ez a sarjadó boldogság adott erőt és bátorságot neki elviselni a szekusok zaklatását. 1976. április 1-én házasodtak össze, majd szeptember vége felé költöztek a Szacsavay utca 5. szám alá, közel az Ullmann-palotához, ahol mi laktunk. Guszti, a férjem is részt vállalt a költözésben, ahol Várad „értelmiségi krémje” cipekedett, hősiesen birkózva a súlyos bútorokkal és a távolsággal. Végül minden a helyére került. Mikiék új lakása igen tágas volt. Korlátlan szegélyezett diófa lépcső vezetett fel a galériába, ahol kis hálószoba és könyvtár volt kialakítva. Lent nagy előszoba, két tágas szoba, konyha, kamra, fürdőszoba. Sokszor negyvennél is többen gyűltünk itt össze. Állandó forgalom volt náluk, reggeltől éjfélig. A bejárati ajtajuk melletti szegen egy notesz és egy ceruza lógott zsinóron, s ha nem voltak otthon, abba írtuk az üzeneteinket, sokszor jó nagy marhaságokkal megspékelve.

A pénteki irodalmi estek után legtöbbször Törökék lakására ment fel a társaság további agytágító beszélgetésre vagy bulira, néha hozzánk, esetleg Szilágyi Aliékhoz, Varga Gabiékhöz. A későbbi években a Szűcs Laci – Fodor Jutka házaspár és Sall Laci lakását is megszálltuk.

Török Mikiéknél sok jeles költővel, festőművésszel, színésszel, újságíróval ismerkedtem meg. Máté Imre érmihályfalvi költőt is Miki mutatta be. Örömteli évek voltak, amikbe öröm is vegyült: a kör tagjainak állandó megfigyelése. A szeku „érdeklődése” nyomasztóan hatott lelkiállapotunkra. Nyomasztó és megalázó volt. Beépített embereik állandóan jelentéseket írtak rólunk, egy időre megingatták a tagok közti bizalmat is, mert mindenki a másikra gyanakodott. Ám a minket ért igazságtalanság, a düh, a szabadságvágy ihletet is jelentett. Nem féltünk, hiszen együtt voltunk, és ez erőt adott a további alkotáshoz. Rengeteg szellemes és szúrós, allegorikus vers született, ezeket csak mi értettünk és a vájt fülű közönség. Állítom, olyan erős és virágzó korszaka sem azelőtt, sem azután nem volt a nagyváradi Ady Endre Irodalmi Körnek, mint a megfélemlítések idején. (Az 1998-ban, a *Bihari Napló* kiadásában megjelent *Péntek esti szabadságunk* című dokumentumkönyv részletesen és hitelesen mutatja be a kör húszéves tevékenységét, megszólaltatva az egykori tagokat és a kör vezetőit.)

Török Miki a hetvenes évek vége felé megbetegedett. Festősegédként dolgozott egy brigádban, és egy napon, amikor elköltöztették a raktárukat, Miki 30-50 literes festékbödönöket rakodott fel egy teherautóra egész délelőtt. Akkor sérülhetett meg a mellhártyája, aminek következtében összeesett a tüdeje, légmellel kapott, majdnem meghalt.

Felépülése után sűrűn töltöttük együtt a szabadidőnket Mikivel és feleségével, Lodyval. Hajnalba nyúlóan kanasztáztunk, beszélgettünk, söröztünk. Együtt nyaraltunk Gyantán, a Fekete-Körös völgyi kis hétvégi házunkban. Hétvégeken kirándultunk, s Dámát, az okos bokszerüket is magukkal hozták. Egy szombati napon a férjem, Guszti azt javasolta, üljünk be a 850-es Fiatba és menjünk szedret szedni. A Félixfürdőn túl tud egy jó szederbokros területet, s ha teleszedtük a kosarakat, bort készítünk a szederből. Dáma kutya is velünk tartott és örök hálára kötelezett minket. A hős kutya azon a szederszedős napon megmentette ötéves Krisztina kislányom életét egy feldühödött bikától. Ezt később Miki meg is írta *Kutyadolgok* című regényében. (Lásd a részletet *Irodalom rovatunkban*.)

Nehéz évek köszöntöttek ránk. Majd mindenki próbált menekülni Romániából, de mi szívósan kapaszkodtunk szeretett Váradunk szépségébe, illatába, történelmi és kulturális múltjába. Aztán Török Mikiéknél is betelt a pohár, amikor 1980-ban Miki felsége, Lody hármas ikreket szült hét és fél hónapra, de az orvosok nemtörődősége, a silány életmentő felszerelések miatt a csecsemők meghaltak. Akkor határozták el, hogy elhagyják Romániát. Egy interjúban

Miki így vall erről: „Elegem lett egy velejéig korrupciós ország hazug társadalmában, tizedrendű állampolgárként vegetálni. Illusztráljam? '80-ban hármas ikreink születtek. Hét és fél hónapra: két kislány és egy fiú. A diagnózis szerint három eleven magzat vetélése történt. A testsúlyuk papíron 70 – 80 – 90 deka lett. A standard szerint tehát 1 kg alatt vetelésnek minősítve nem kaptak semmi ellátást. Így éltek egy, négy, illetve öt napig. Két hét múlva tudtam meg a csalást attól az ismerős nővértől, aki a születésükkor mérte meg őket, hogy 1,15 – 1,30 – 1,40 kg-osak voltak. Ezt reggel az orvosi konzílium dr. Petka igazgató elvtárs döntéseként változtatta meg. Koraszülöttként ugyanis vérplazmát és kezelést kellett volna kapniuk, körülbelül akkori 100 000 lej értékben. Összevetve: három magyar újszülött élete kevesebbet ért, mint egy gyári hibás Dacia. Így takarékoskodott a kórház, gondoskodott rólunk a Párt. Még lehetőséget se kaptam arra, hogy esetleg én vegyem meg a szükséges gyógyszereket. Utólag pedig, miután a gyermekeimet már eltüntette a kórház krematóriuma, hova mehettem volna reklamálni az Úristenen kívül?!”

Miki édesanyja Frankfurtban élt – erről addig én sem tudtam –, így családgyesítés jogcímén 1982-ben sikerült elhagyniuk Romániát pár hónapos kisfiukkal. Kis Miki 1982. április 25-én született, 7 hónapos volt, mikor elhagyták Váradot. Mikici útlevélképet mindannyian megmosolyogtunk. A fotón egy csecsemő csodálkozott

fehér ingben, zakóban, nyakában sötét nyakkendővel. Második gyermekük, Tímea már Frankfurtban született, 1987 őszén.

Török Miki Frankfurtban nehezen találta meg a helyét. Volt féreg- és rovarirtó, majd szállodai alkalmazott. 1986–92 között a Verlag Sipos, Maecenatura Hungarica főmunkatársa. 1994-ig papír- és írószerszobolts kereskedő, majd vállalkozó. Csak egy évtized múlva kezdett újra írni, próbálta megszervezni ott is a magyar értelmiségiek csapatát. 1997–2008 között elvállalta a Frankfurter Német–Magyar Társaság elnökségét, fellendítve az irodalmi életet. Az én *Élni fogsz* című novelláskötetem is így jutott ki egy frankfurti könyvvásárra.

Cserna Csaba színész és jóbarát a Török Mikinek címzett posztumusz levelében így ír ezekről az évekről: „Sokáig a Német–Magyar Társaság által bérelt magyar standot vezettet a frankfurti könyvvásáron, majd amikor beköszöntött az európai demokrácia, a magyar kiállítóknak köszönhetően kaptál pár méternyi polchelyet, hogy bemutathasd az emigráció vagy a szórványban élők irodalmát. Volt, amikor az Amerikai Egyesült Államok, Kanada, Ausztrália és Argentína magyar szerzőinek a könyveit állítottad ki, de az édes erdélyi, partiumi, felvidéki, délvidéki kiadók mindig képviseltették magukat. Segíteni akaró jellemedből fakadóan, azokat a szerzőket állítottad ki a nemzetközi könyvvásáron, akiket elhallgattak, elnyomtak otthon, vagy később a változás után nem álltak az épp aktuális kormány kulturális látószögében. Sokszor meghívtad író-olvasó találkozóra a könyvvásár vendégeként épp Frankfurtban tartózkodó magyar írókat és költőket. A Német–Magyar Társaság meghívottjaként körünkben üdvözölhattük Batta Györgyöt, Czakó Gábort, Dalos Györgyöt, Debreczeni Tibort, Farkas Antalt, Grendel Lajost, Jókai

Annát, Kocsis Istvánt, Kozma Máriát, Králik Lórándot, Kukorelly Endrét, Mácsai Pált, Markó Bélát, Mensáros Zoltánt, Mezey Katalint, Niko Nikolovot, Nikolits Árpádot, Pusztaszeri Lászlót, Schäffer Erzsébetet, Szalai Sándort, Szűcs Lászlót.” (A *Búvópatak* kulturális folyóirat 2018. májusi száma alapján.)

Utoljára 2012 júniusában találkoztam Mikivel, amikor elhozta Nagyváradra a Darvas Szilárd emlékére összeállított zenés kabarét Cserna Csabával és Darvas Ferencsel. Farkas Antal református lelkész, író fogadta őket, a várad-velencei kultúrházban adták elő a darabot nagy sikerrel. Elutazása után küldtem Mikinek néhány fotót, melyek az előadás pillanatait örökítették meg, de nem válaszolt. Érthetetlen csend következett. Nem jött levél, sem hír, aztán megtudtuk, halálos kór támadta meg a tüdejét. Török Miklós sok küzdelem és fájdalom után, 2013. október 17-én, Frankfurtban hunyt el. Utolsó kívánsága az volt, hogy szeretett szülővárosában, Nagyváradon temessék el, az őt felnevelő nagyszülei sírja mellé. Kívánsága teljesült. Váradról indult el és Váradra tért vissza. Isten és az őt körülölelő anyaföld adjon neki örök nyugalmat és békességet!